

Predgovor k drugi izdaji

Odkar je bila v začetku 2011 izdana knjiga *Prekariat*, se je politična pokrajina radikalno spremenila in še dodatno potrdila opis prekariata kot nevarnega novega razreda. Nezadovoljstvo prekarcev, porinjenih iz starega »delavskega razreda«, so tako v Evropi kot v Združenih državah cinično izkoristili populistični politiki na desnici ter z njihovo pomočjo razpihovali zamere proti migrantom, drugemu delu prekariata.

Bolj pozitiven del razvoja je, da so se začeli mladi (in ne tako mladi) izobraženci v prekariatu z razvojem prekarne politične gibanj in s ponovnim vključevanjem v voljeno politiko vse bolj pomikati od »protesta« proti »revoltu«. To je nujno potrebno, če želi prekariat doseči temeljite spremembe v organizaciji naše ekonomije in družbe. S tem si ne bi zagotovil le osnovne varnosti, ampak tudi realistične možnosti za izgradnjo bolj smiselnega življenja.

Avgusta 2011 so londonsko nebo osvetljevali požari, zaneteni, ker je policija ubila nekega mladega moškega. Izgredi so se razširili od Tottenhamu na severovzhodu Londona prek londonskih predmestij do mest po vsej Angliji ter osupnili, zbegali, razbesnili politike in premožne, ki so dogodke gledali po televiziji.

Kaj je izgrede povezovalo z dogodkom v Hamburgu, ki je opisan v 1. poglavju in ki govori o življenju kot posnemanju umetnosti? Kaj jih je povezovalo s paradami EuroMayDay v 25 evropskih mestih in v Tokiu, na katerih je sodelovalo na stotine tisočev demonstrantov in o katerih niso poročali uradni mediji? Kako so bili povezani z demonstracijami, ki so prekrile mestne trge na Bližnjem vzhodu leta 2011, spodbudil pa

jih je samosežig tunizijskega izobraženca, ki je bil primoran prodajati drobnarije na ulični stojnici? In kako s požigi trgovin in demonstracijami na trgu Sintagmatos v Atenah, ki so spremljali gibanje Den Plirono (»zavračanje plačila«) po vsej Grčiji? In kako so bili povezani z gibanjem Occupy, pa z žgočim besom *indignados* v Španiji in na Portugalskem, pa z akcijami *tentifada*, v katerih je sodelovalo 250.000 ljudi v Tel Avivu kasneje istega leta, in s študentskimi gibanji in požigi v Santiagu leta 2013, s protesti *çapulcu* (»ničvrednikov«) – kot jih je imenoval turški predsednik vlade – v Istanbulu junija 2013, ter s protesti po vsej Braziliji kmalu zatem?

In končno, kaj povezuje izgrede v Angliji z letnim »MayDay svobode in preživetja« na Japonskem, ki ga organizirata Furiŧa Zenpan Rōdō Kumiai in Shirōto no Ran, ter s tamkajšnjimi demonstracijami »Študentske urgentne akcije za liberalno demokracijo« leta 2015?

Čeprav je imel vsak od teh dogodkov svoje ločene vzroke in posebnosti, so vsi ponazarjali razvne manje prekariata v njegovi »primitivno-puntarski« fazi upora, kot so ga artikulirali ljudje, ki so vedeli, česa nočejo, ne pa še čisto natančno, kaj bi namesto tega radi. Vendar pa se tudi to spreminja. Prva faza vsakega družbenega gibanja je vznik občutka skupne identitete. In energije, ki so se sprostile na mestnih trgih, ulicah, v kavarnah in ostalih javnih prostorih, so ustvarile identiteto prekariata, ki postaja družbena sila.

Kot posledica teh izbruhov so vse bolj številni v prekariatu nase začeli gledati ne kot na zgube in delomrzneže, ampak kot na ljudi, ki skupaj z mnogimi drugimi delijo skupno stisko. To razumevanje – premik od občutkov izolacije, samopomilovanja in samoprezira k občutku kolektivne moči – je prvi pogoj za politično akcijo.

Življenja prekarcev prežemajo nezavarovanost, negotovost, dolgovi in ponižanje. Bolj kot državljeni so poldržavljeni, izgubljajo kulturne, državljanske, družbene, socialne, politične in ekonomske pravice, ki so jih gradili skozi več generacij. Prekariat je prvi razred v zgodovini, za katerega se pričakuje, da bo delal in se zaposloval na nižjem nivoju od pričakovanega glede na izobrazbo. V vse bolj neenaki družbi je prekariat v primerjavi z ostalimi razredi resno prikrajšan.

»Dnevo besnenja« bo še. Vendar pa ni dovolj biti jezen. Medtem ko nekateri poslušajo zlobne, populistične in poenostavljajoče glasove, drugi ponovno odkrivajo svojo človeškost in željo po boljši družbi. Po vsem svetu se okrog prekariata gradi nova energija. Počasi se organizira in bojuje za določanje smeri novega pohoda naprej.

Oblikovali so se ugovori proti grabežljivosti »tistega enega odstotka«, proti očitni nepravilnosti »varčevalnih ukrepov« in rezov v javnih storitvah, kot sta javno zdravstvo in izobraževanje, proti preziru do neizogibne ekološke krize, ki ga izkazujejo prevzete stare politične stranke, proti kronični socialni in ekonomski negotovosti, ki jo ponazarjajo vse večji dolgovi, brezdolžnost in avtoritarna socialna politika.

Za tovrstne proteste je še vedno prostor. Vendar pa je vzniknil nov občutek za smer. »Primitivno-puntarska« faza je proizvedla nekaj, kar je potrebno za kristalizacijo te nove smeri, namreč spoznanje, da stiska prekariata ni osebna, ampak strukturna. S tem spoznanjem pride tudi občutek »aktivnosti«, ki občutja malodušja, neustreznosti in osebnega poloma preoblikuje v kljubovanje. Država in politiki na oblasti hočejo, da se prekariat počuti majhnega in neustreznega, da vali krivdo nase, ne pa na strukture, ki neenakost in prekarizacijo proizvajajo. Občutek aktivnosti se rodi, ko nas ne vlečejo več za nos. Oni so tisti, ki bi se morali spremeniti.

Rezultat omenjenih dogodkov je bilo ponovno prebujenje v praktično, zastraševalno politiko. A energija je mogočna. Privzela je različne oblike. V nekaterih državah je prekariat stare stranke marginaliziral oziroma postavil na obrobje, saj je ugotovil, da ne odzvanjajo z njim. Mnoge od njih enostavno niso razumele prisotnosti prekariata ali pa so zanikale njegov obstoj.

Nekatere stare stranke so preplavili deli prekariata. Izvolitev Jeremyja Corbyna za vodjo britanske laburistične stranke bi že lahko tako razumeli. Do vodstva je prišel, ker se je stranki pridružilo na tisoče mladih brez varnosti, le da bi volili za radikalne spremembe, to pa je zbegalo pripadnike Novega laburizma, za katere se je izkazalo, da so brez vizije, prestrašeni in nepripravljeni na odmik od politik, ki so prispevale k naraščanju prekariata. Eden izmed nekdanjih ministrov mi je po tem

celo pisal in v pismu prekariat odslovil kot »postpolitičnega«. On in njegovi kolegi enostavno niso dojeli.

Kar se je zgodilo v Združenih državah, s pojavom Bernieja Sandersa kot tekmeča za demokratsko kandidaturo, je bilo nekaj podobnega. Mladostni ameriški prekariat se je začel ponovno ukvarjati s politiko zaradi njegovih sporočil in njegove radikalne osebnosti. Vendar pa ne Corbyn ne Sanders ne moreta ubežati oznaki »primitivnega puntarstva«. O tem pričajo njuna starost in njuni osebni dosežki. Oba sta vmesni figuri, ki razbijata led in pripravljata prostor za novo fazo političnega udejstvovanja.

V kontinentalni Evropi so šle stvari še dlje. Retorika in interesi prekariata so prodrli v nove politične stranke in gibanja in jih napajajo. Stare socialnodemokratske stranke se še naprej vedejo posmehljivo, a so razdvojene in z vse bolj uvelo podporno bazo. V Španiji so *indignados* ustvarili stranko Podemos (»Mi lahko«) in okrepili regionalna nacionalistična gibanja, posebej v Kataloniji. To je verjetno preoblikovalo politično arhitekturo Španije. Zdaj bi morali samo še zdržati tempo in ne zdrsniti v vsečnost.

Neugodne okoliščine v Grčiji so povzročile, da je Syriza, ki je prav tako črpala glavno moč iz prekariata, pometla s starimi strankami. Po tem, ko je ponosno dejal: »Poraz je bitka, ki ni plačana,« je vodja Syrize sprejel poraz in sprejel nadaljevanje varčevalnih ukrepov. Tragedija še traja, a prekariat se zna reorganizirati hitreje, kot si misli večina analitikov.

Na Portugalskem je nova prekarna stranka vzniknila na splošnih volitvah konec 2015 ter pridobila dovolj glasov, da je premagala desničarsko vlado. V Italiji je bil preboj Movimento Cinque Stelle (gibanja pet zvezdic) pod vodstvom Beppe Grilla okrnjen zaradi notranjih ideoloških nesoglasij in bi moral odstopiti prostor nečemu bolj skladnemu z željami italijanskega prekariata. Ta nesoglasja so omogočila ponovno okrepitev stare socialnodemokratske stranke Partito Democratico pod vodstvom, in v sodelovanju z desnico, karizmatičnega mladega vodje. Ta je po hitrem postopku uvedel neoliberalne reforme, ki bodo sčasoma njegovo stranko odstavile s položaja zastopništva prekariata. Bo stranka Sinistra Ecologia Libera obdržala pravo smer in obveljala

kot alternativa? Ideološka prtljaga bi ji lahko to otežila. Vendar pa so časi vsekakor plodni.

Drugod po svetu je bil razmah še bolj na začetku. Na Danskem je večino ljudi presenetila nova, v osnovi prekarna stranka Alternativet, ko je dosegla 5 % glasov na volitvah. Na Poljskem je bila tik pred splošnimi volitvami ustanovljena prekarna stranka Razem («Skupaj»). Brez sredstev in vodstva je kljub vsemu dosegla 700.000 glasov oziroma 3,6 % vseh glasov. To ji je zagotovilo državna sredstva za naslednjih nekaj let ter izgradnjo strukture in zunanje prepoznavnosti. Tudi drugod po svetu se zeleno-levičarske zveze spogledujejo z diskurzom prekariata.

Nekaj posebnega se dogaja tudi z nedavnim uspehom nekaterih gibanj za neodvisnost. Sebe opredeljujejo v opoziciji do finančnih centrov. Izbruh moči Škotskih nacionalistov – najprej na referendumu o neodvisnosti leta 2014, potem pa še na splošnih volitvah maja 2015 – ni bil zgolj posledica negotovosti in prekarizacije, ampak tudi sovražnosti do mesta London kot simbola prevlade svetovnih financ in glavnega vzroka za rast prekariata na Škotskem. Podobni občutki, v tem primeru do Madrida kot španskega centra finančnega kapitala, se skrivajo za izbruhom katalonskega gibanja za neodvisnost.

Upori, ki preoblikujejo stare stranke, nove stranke in obnovljena podpora lokalni avtonomiji so torej znaki pozitivne energije ponovnega političnega udejstvovanja. A to je le del zgodbe o prekariatu kot razredu v nastajanju. Obstajata tudi bolj zloben del in bolj žalosten del.

Grši del je izbruh populističnih neonacističnih gibanj. Videti je, kot da nobena država ni imuna pred njimi. Nekatera so nasilniška, rasistična, ksenofobna in politično nepismena, recimo Zlata zora v Grčiji, ki očitno pritegne več kot zmeren delež psihopatov. Kljub temu pa politične strukture vlečejo v svojo smer, kar včasih racionalizirajo s trditvijo, kako je to nujno potrebno za zmanjševanje podpore, ki jo gibanja uživajo. Nekatera gibanja so postala bolj iznajdljiva ter izbirajo zgovorne, karizmatične voditelje, sposobne govoriti v šifrah. Taka so Front National v Franciji, Independence Party v Združenem kraljestvu in Stranka za svobodo na Nizozemskem.

Kakorkoli že, najbolj ogrožajoč prikaz tega zlobnega dela v letih 2015 in 2016 je bila goreča podpora, ki so jo ljudje izkazali morebitnemu predsedniškemu kandidatu republikancev v ZDA, Donaldu Trumpu, in njegovim sovražnim besnenjem proti migrantom, Mehičanom, muslimanom, ženskam, osebam s posebnimi potrebami in ostalim politikom ter njegovi odprti podpori mučenju.

On in ostali njemu podobni igrajo na karte strahu in negotovosti manj izobraženih delov prekariata. Prav res, podpora, ki jo dobivajo, je dodaten dokaz, da je izobraževanje doživelo poblagovljenje in se spremenilo v komaj kaj več kot industrijo za pripravo na službo. Mnogi analitiki so se potolažili ob misli, da je Trump »neizvoljiv«. Vendar pa bi morala biti njegova pomembnost opozorilo, do lahko pride v ospredje še kakšen tak kandidat, in to v boljšem paketu, če se ne bomo ukvarjali z negotovostmi in neenakostmi prekariata.

Žalosten del zgodbe se nanaša na tretji del prekariata, ki ga sestavljajo migranti, manjšine in ostali, politično, pa tudi socialno in ekonomsko marginalizirani. Ti čutijo, da nimajo glasu ali zastopnika, in vlade stane vse prerade še slabšajo s tem, da jih demonizirajo in jim odrekajo ugodnosti in pravice. Borba za prekariat mora biti tudi borba zanje. Njihova stiska je tragedija naše dobe in sramota za nas vse.

Odkar je bila napisana knjiga *Prekariat*, je razvoj dogodkov še dodatno podkrepil trditev, da se prekariat poraja kot transformativen razred. Sem spada še vedno živo prizadevanje za varčevalne ukrepe, ki potiskajo še več ljudi v prekariat, ter vse bolj intenzivna »politika pekla«, vključno s porastom poblagovljene in populistične politike ter Snowdenovimi odkritji v zvezi z državo nadzora.

Podobna knjiga, *A Precariat Charter*, ima zatorej za nalogo popeljati debato naprej ter rapravljati o vlogi obdobja varčevalnih ukrepov in motečih utilitarnih načinov razmišljanja, ki ga omogočajo. Knjiga *A Precariat Charter* prikaže vrsto politik, ki lahko naslovijo negotovost prekariata in njegove želje, kar bi bila izhodiščna točka za izgradnjo programa prekariata.

Knjiga odgovarja tudi kritikom, ki trdijo, da se ni nič spremenilo in da prekariat ni razred. Te kritike prihajajo večinoma od tistih, ki se